

Forfalskningen. Politiets løgn i Treholt-saken

Journalist/Forfatter: Geir Selvik Malthe-Sørenssen

Medforfatter: Kjetil Bortelid Mæland

Publisert: September 2010, Publicom Forlag, Horten.

Bakgrunn:

Boken "Forfalskningen. Politiets løgn i Treholt-saken" beskriver detaljert jakten på sannheten om politiets pengebevis i Treholt-saken. Boken er på mange måter en lang metoderapport. Den viser hvordan jeg tenkte underveis, hvilke arbeidsmetoder som ble benyttet og resultatet av dem.

Denne metoderapporten er en kortversjon av hvordan historien om pengebeviset så dagens lys. For en fullstendig gjennomgang av arbeidsmetoder vil jeg henvise til boka.

Redegjørelse for arbeidet/nye opplysninger:

Det hele begynte med en telefon fra en pensjonert tjenestemann i Politiets Overvåkningstjeneste (POT) i mars 2006. Han ba om et møte med meg i forbindelse med Treholt-saken.

Noen dager senere møttes vi på en fjellvei i Sør-Norge. Der fortalte han meg at pengebeviset i Treholt-saken var forfalsket. Han fortalte at bildene av Treholts koffert aldri er tatt i Treholts leilighet i Oscarsgate 61 i Oslo, men derimot på politihuset, trolig i romjulen 1984. Han sa videre at det bør være mulig å dokumentere dette, og han ba meg lete på de originale negativene.

Kilden ønsket ikke å stå frem. Han ville være anonym, men han ba meg formidle de opplysningene han ga til Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker, gjennom Treholts advokat Harald Stabell.

Dette møtet starter min jakt på sannheten i Treholt-saken. Jeg vil finne ut om den tidligere POT-ansatte snakket sant. Var pengebildene tatt et annet sted enn i Treholts leilighet. Var et sentralt bevis i Norgeshistoriens mest omtalte spionsak bevisst forfalsket?

I boken "Forfalskningen. Politiets løgn i Treholt-saken" kommer det frem en rekke nye opplysninger som aldri har vært publisert før. Gjennom nå avdøde Arne Haugestad sitt omfattende arbeide har det tidligere blitt hevdet at pengebeviset i Treholt-saken er manipulert. Men det har kun vært påstander. Haugestad forsøkte å dokumentere dette gjennom å måle konvoluttene som lå i kofferten. Men dette førte aldri frem.

I boken dokumenterer jeg at pengebildene ikke kan være tatt før etter arrestasjonen av Arne Treholt på Fornebu 20. januar 1984. Det fallende beviset er en teipbit som sitter på kofferten til Treholt i dag. Den samme teipbiten er på bildene som skal være tatt i Treholts leilighet 22. august 1983, fem måneder før arrestasjonen på Fornebu.

Men teipen er ikke på bildet som POT-fotograf Arne Gunnar Solemsjø tok på Fornebu bare minutter før Treholt ble pågrepet fredag 20. januar 1984.

I tillegg dokumenterer boken at Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker gjorde en lite tilfredsstillende jobb når de gjennomgikk og gransket saken i 2006-2008. Kommisjonen var i lokalene til Politiets Sikkerhetstjeneste (PST) i Nydalen for å studere negativene i pengebeviset i mars 2008. Da fikk kommisjonen utlevert 17-18 ulike negativer. Samtlige bilder var rekonstruksjonsfoto tatt høsten 1985. Kommisjonens representanter oppdaget ikke at PST ga de feil bilder. De sammenlignet aldri negativene med de originale papirkopiene som ligger i saken. Kommisjonen baserte sin konklusjon om at pengebeviset ikke var fabrikkert på en undersøkelse av "falske" bilder.

I tillegg til Kommisjonens tabbe, dokumenterer også boken en rekke ulike nye indisier som peker i retning av at pengebeviset må være forfalsket.

Polititjenestemennene som gjennomførte ransakingene i Treholts leilighet, 17. mai og 22 august 1983, skrev i samtlige politidokument at leiligheten lå i 3. etasje i Oscarsgate 61, den ligger i 2. etasje.

Tjenestemennene opplyser at kofferten til Treholt sto på soverommet til Treholt, den sto på barnerommet til sønnen hans. Dessuten viser måten bildene er tatt på, at de umulig kan være tatt for å dokumentere et pengefunn.

Hovedkonvolutten i kofferten blir lukket igjen med fotografens finger. På åstedsbilde 1 ser vi at klaffen til konvolutten er åpen, men på neste bilde, tatt fortløpende i følge fotografens rapport, er konvolutten lukket igjen. Hvorfor lukke en konvolutt, når hensikten er å vise hvor mye penger det er i den?

Alt dette er nye opplysninger i saken, som aldri tidligere er offentliggjort. Boken offentliggjorde også negativene til åstedsbilde 1, 2 og 3 for første gang. Frem til da var det kun papirkopier av bildene som hadde vært offentliggjort.

Mens papirkopiene i alle år har hatt en helt uklar, hvit bakgrunn, viste negativene at åstedsbilde 1 var tatt i et rom hvor det lå parkett. Det var mulig å se parkett i høyre hjørne av bildet. I følge snekkeren som la parkett i Treholts leilighet, samt i følge flere andre vitner, var det ikke parkett på soverommet til Treholt den 22. august 1983. Altså må bildet være tatt et annet sted, eller på et annet tidspunkt enn det POT har oppgitt i over 25 år.

Organisering og metodebruk:

Jeg jobbet først med saken ved siden av min stilling som nyhetsredaktør i Nettavisen. Det var i denne perioden at jeg fikk tipset som utløste hele saken, og det var også i denne perioden at jeg fikk tilgang til alt materialet Arne Haugestad etterlot seg når han døde i 2008. Foruten en del undersøkelser av bildematerielt hos Arbeiderbevegelsens arkiv, samt en rekke samtaler og møter med Treholt, skjer det ikke noe gjennombrudd i saken før sommeren 2009.

Jeg tok sluttpakke og sluttet i Nettavisen i mai 2009. Hele sommeren og store deler av høsten gikk med til Treholt-saken. Jeg bestemte meg for å ettergå alle detaljer rundt pengebeviset. Jeg var overbevist om at løsningen lå begravd et sted i sakens dokumenter.

I denne forbindelse blir materialet jeg fikk at familien til avdøde Arne Haugestad svært viktig. Jeg hadde hatt flere samtaler med Arne Haugestad før han døde. Og han hadde lovet meg tilgang til sitt arkiv. Noen måneder etter hans død kontaktet jeg familien hans, i et håp om å få tilgang til deler av

Haugestads materiale. Familien var svært samarbeidsvillig, og glad for at noen fortsatte kampen for Treholt. Noen dager senere ble jeg invitert til Horten, for å hente ut det jeg ønsket av gamle dokumenter.

Blant Haugestads papirer lå også referatet fra bevisopptaket for Høyesterett, skrevet av dommer Carl-Hugo Lund, 3. februar 1986.

Her gir POT-tjenestemennene den mest detaljrike forklaringen av hvordan de tok seg inn i Treholts leilighet i Oscarsgate 61, både den 17. mai og 22. august 1983. De beskriver også hvor de fant kofferten, hvordan de klarte å åpne den, og ikke minst hvordan de lette etter feller av frykt for å bli oppdaget i ettertid.

Rapporten fra bevisopptaket fra for Høyesterett ble skrevet om lag to og et halvt år etter at ransakingene ble gjennomført. Likevel bommet tjenestemennene på en rekke detaljer.

Disse funnene får meg til å gå videre ned i detaljene. Jeg får forsterket mistanken om at noe er galt.

Jeg kom i kontakt med Håvard Haadem, sønn av tidligere sakkyndig Ingolf Haadem. Sønnen var overbevist om at pengebeviset var manipulert. Han ønsket å dokumentere dette ved å foreta nye analyser av bildene. I følge Håvard kunne nye analyser gi et sikrere og bedre resultat på hvor bred konvolutten på de omtalte åstedsbildene var, og derfor også kunne si noe om hvor mye penger denne kunne ha inneholdt.

Haadem fortalte om en rekke episoder i sin fars liv på det tidspunktet hvor han var engasjert som sakkyndig. Faren, Ingolf Haadem, hadde flere ganger gitt uttrykk for til sin sønn at han følte seg presset. At påtalemyndigheten allerede visste svaret.

På dette tidspunktet var også jeg interessert i å granske det gamle målearbeidet på nytt. Og det er i denne forbindelse jeg ber Treholt om å ta kontakt med PST, og be om å få utlevert sin gamle attachekoffert. Den står nemlig i en monter i PSTs eget lille museum.

Tanken med kofferten var opprinnelig å få foretatt nye målinger av konvolutten på åstedsbilde nummer 3. Etter at Haadem hadde lånt kofferten noen dager for å foreta nye målinger, hentet jeg den hjemme hos han.

På vei hjem den dagen, ringte Håvard meg og ba meg sjekke en teipbit/klistrelapp som satt over metallet på koffertens front.

Funnet av denne teipbiten, fikk meg til å stanse opp.

Teipbiten satt over låsemekanismen på koffertens høyre side. Hver gang låsen skulle åpnes, ville teipen gå i stykker. Foreløpig visste jeg ikke helt hva jeg hadde funnet, men jeg skjønnte likevel det kunne være viktig.

Jeg ville til bunns i hva teipbiten kunne bety, og sjekket de gamle åstedsbildene på nytt. Der på åstedsbilde nummer 1 og nummer 3 fant jeg igjen teipbiten. Helt identisk med den som sitter der i dag.

Det betyr at teipbiten i så fall må ha sittet på kofferten fra før pågripelsen. Fra så tidlig som 22. august 1983.

Treholt selv nektet for å ha satt noen slik teipbit over låsen. Men jeg visste at jeg ikke kunne stole på ham alene, det ville ikke gi noen troverdighet. Kanskje han hadde satt på teipbiten som en felle for eventuelle inntrengere.

Men også det ble raskt tilbakevist med å studere referatet fra bevisopptaket for Høyesterett på nytt. Her fortalte begge de to polititjenestemennene som hadde gjennomført ransakingen at de hadde gransket kofferten på jakt etter feller før de åpnet den. Og de hadde i følge sine egne forklaringer for retten ikke sett en eneste felle.

Jeg bestemte meg da for å forsøke å få tak i flere bilder av Treholt med koffert, tatt i tidsrommet 22. august 1983 til 20. januar 1984. Det første jeg gjorde var å gå på facebook, hvor PST for noen uker siden, i august 2009, hadde offentliggjort en rekke nye bilder fra Treholtsaken i forbindelse med statsadvokat Stein Vales bok, "Teppefall i Treholtsaken".

Og her fant jeg Fornebubildet. Bildet er tatt noen få minutter før pågripelsen av Treholt 20. januar 1984. Det viser Treholt på vei ut av drosjen og inn mot avgangshallen på Oslo Lufthavn, Fornebu.

På bildet ser man to lysstriper, gjenskinn fra sola, i metallens overflate på kofferten. Jeg kan ikke fatte at det kan være noen teiprester på denne metallflaten. Først henvendte jeg meg til en rekke fotografer, som bekrefter mine antagelser. Deretter bestemte jeg meg for å gjennomføre en mer profesjonell rekonstruksjon med kofferten. Den ble gjennomført november 2009 i Studio Technika i Oslo. Konklusjonen var overveldende. Det kan ikke være teip eller teiprester på kofferten som er avbildet på Fornebubildet.

Jeg skjønnte raskt rekkevidden av denne konklusjonen. Det betød at åstedsbildene i Treholtsaken ikke kunne være tatt før etter arrestasjonen av Treholt 20. januar 1984. Det betød at pengebeviset var forfalsket.

Etter at daglig leder i Studio Technika, Helge Hovland, gjennomførte sine rekonstruksjoner, bestemte jeg meg for å foreta ytterligere en undersøkelse. Den ble gjennomført hos Förstoringsateljén i Stockholm. Resultatet kom i januar 2010, og var det samme som Hovland hadde konkludert med. Det kan ikke være teip på kofferten på Fornebubildet.

Etter dette kom jeg i kontakt med daglig leder i Publicom Forlag, Kjetil Christoffersen, ved en tilfeldighet. Jeg fortalte om min oppdagelse, og mitt arbeide så langt. Han tente på historien, og mente dette kunne bli både en god, og ikke minst viktig bok.

Jeg bestemte meg så for å hyre inn tidligere kollega i Nettavisen, Kjetil Bortelid Mæland, for å få hjelp i skriveprosessen, og innspurten av arbeidet.

I den siste fasen av arbeidet involverte jeg også Treholts advokat Harald Stabell. Jeg hadde bevisst holdt en lav profil om mine undersøkelser så langt, men nå mente jeg det var riktig å involvere ham.

Stabell ser viktigheten av dette, og mener at avsløringen vil måtte føre til en gjenopptagelse av Treholt-saken.

I samarbeide med undertegnede ber Stabell om innsyn i negativene til åstedsbildene. Første innsyn ble gitt i mai/juni 2010. Stabell tok med seg fotograf Helge Hovland fra Studio Technika til PSTs lokaler i Nydalen.

Men det viste seg at bildene Stabell fikk overlevert ikke var de ekte åstedsbildene. Derimot så var det negativer fra rekonstruksjonene som ble foretatt høsten 1985. Etter flere purringer, og avsløringen om at også Kommisjonen fikk utlevert gale bilder i mars 2008, finner PST fram de originale negativene. Den 27. august 2010 blir de skannet inn av Helge Hovland.

Og det er etter dette innsynet jeg ser at det er parkett i høyre hjørne av åstedsbilde 1. Noe som ikke stemmer med realitetene. I følge snekkeren som la gulvet i Treholts leilighet var det ikke parkett på soverommet på dette tidspunktet. Nok en dokumentasjon på at pengebeviset er et falsum.

Den 9. september 2010 presenterte vi boken "Forfalskningen. Politiets løgn i Treholt-saken" på en pressekonferanse på Litteraturhuset i Oslo.

Kildekritikk:

Den eneste skjulte kilden i saken er den pensjonerte POT-mannen som ringte meg i mars 2006. Jeg hadde tidligere snakket med han i forbindelse med ulike POT-saker, og aldri tidligere tatt mannen i løgn. Men jeg visste at hans påstander alene, ikke ville føre fram, derfor satte jeg også i gang det omfattende arbeide med å sjekke holdbarheten av pengebeviset.

Jeg har underveis hatt tett dialog med Arne Treholt, men har også hele tiden visst at heller ikke hans forklaringer eller påstander er troverdige hvis de ikke kan dokumenteres.

I forbindelse med parkettsporet snakket jeg med flere vitner som hadde vært i Treholts leilighet høsten 1983. I tillegg fikk jeg sporet op snekkeren som la parkett i leiligheten. Ha kunne vise meg sine gamle timelister, og dokumenterte når parketten hadde blitt lagt, og på hvilke rom. Dette underbyget teorien om at det ikke kan ha vært parkett på soverommet til Treholt den 22. august 1983, når de angivelige åstedsbildene blir tatt.

Sommeren 2010 er jeg også i kontakt med statsadvokat Lasse Qvigstad for å få hans versjon av pengebeviset, og hvordan det dukket opp i 1984. Hans versjon er lest og godkjent av statsadvokaten før det gikk i trykken.

Også polititjenestemennene Arne Gunnar Solemsjø og Leif Karsten Hansen ble konfrontert med mine avsløringer noen uker før lanseringen av boka. Deres reaksjon og kommentar står gjengitt i sin helhet i boken.

I begynnelsen av mitt arbeide brukte jeg mye tid på de ulike målingene som var foretatt av de sakkyndige i sakens andre runde, høsten 1985. Men etter hvert innså jeg at nye målinger, selv om de ville vise at konvolutten ikke var så stor som påtalemyndigheten hevdet i 1985, i bestefall ville føre til at Treholt ikke kunne ha mottatt så store pengesummer fra KGB som påtalemyndigheten hevdet. Det ville aldri endret utfallet av saken. Det ville neppe ført til en gjenoptakelse.

Det var derfor jeg satset alt på å finne nye tekniske bevis for at hele pengebeviset var et falsum. At bildene aldri var tatt i Treholts leilighet den 22. august 1983.

Jeg har i mitt arbeide lest samtlige forklaringer Arne Treholt ga til politiet fra han ble pågrepet og fram til rettsaken i februar 1985. Likevel har jeg kun valgt å fokusere på pengebeviset i saken, jeg har aldri tatt stilling til skyld eller uskyld i spionasjeanklagene. Min historie var historien om et fabrikkert bevis i Norgeshistoriens største spionsak.

Slemmestad 14. januar 2011,

Geir Selvik Malthe-Sørensen

Nyveien 20E

3470 SLEMMESTAD

Mobil: 90 61 12 05